

Preekschets Lucas 5:38 - 3e zondag na Epifanie

3e zondag na Epifanie

Jonge wijn moet in nieuwe zakken gedaan worden.

Kernvers: Lucas 5:38

Schriftlezing Lucas 5:27-39

Zie ook

- Tijdeigen materiaal Epifanie (Dienstboek I)
- Preekschets Lucas 2:40-52 - 1e zondag na Epifanie
- Preekschets Lucas 4:18-19 - 2e zondag na Epifanie
- Preekschets Lukas 6:27-28 – 4e zondag na Epifanie

Het eigene van de zondag

De zondagen van Epifanie zijn bij uitstek geschikt om uit het evangelie te lezen en te preken. Door opnieuw stil te staan bij het leven van Jezus, komt Hij als persoon weer in het licht. Al te snel wordt Jezus in de prediking een symbool, dogma of model. Maar hoe Hij was, wat Hij zei en hoe Hij handelde, daarin wordt de Vader zichtbaar. Epifanie: de heerlijkheid van God wordt zichtbaar op aarde voor ieder die gehoor geeft aan Jezus Christus.

Aan het begin van deze periode lezen we een viertal verhalen uit de eerste hoofdstukken van Lukas. Het zijn verhalen uit de begintijd van Jezus' optreden, die in de prediking minder vaak aan de orde komen.

Uitleg

Ook in Matteüs 9 en Markus 2 wordt dit onderwijs van Jezus verteld. Lukas noteert als extra de laatste uitspraak van Jezus over de kwaliteit van de oude wijn. In alle drie evangeliën zijn de verschillende scènes verbonden aan een discussie over een omstreken maaltijd met tollenaars en zondaars. Deze discussie loopt uit op een zelfpresentatie van Jezus: hij presenteert zich als de dokter en de bruidegom en ook als een nieuwe mantel en nieuwe wijn. Jezus geeft een bijzonder visitekaartje af. Dit lijkt het perspectief van Lukas te zijn in dit gedeelte.

Lukas laat zien dat rond Jezus echt een nieuwe sfeer ontstaat. Hij is op een andere manier bezig dan men gewend is. Hij heeft een nieuwe boodschap: Jezus zoekt zondaars op en maakt leerlingen van tollenaars

(5:27-28). Zijn leerlingen vasten niet (5:34). Jezus geeft aan dat zijn missie in de vergeving van zonden ligt (5:24) en presenteert zich als Heer van de sabbat (6:5). Parallel aan deze zelfpresentatie loopt de groeiende weerstand bij schriftgeleerden en farizeeën: Jezus spreekt godslasterlijke taal (5:21), eet met zondaars (5:20), houdt zijn leerlingen niet bij de religieuze verplichtingen (5:33; 6:2). Dit loopt uit op wantrouwen (6:7) en woede (6:11). Al in de eerste fase van het optreden van Jezus begint de afstand en de afwijzing. Dit komt in de gekozen beelden van mantel en wijn naar voren.

De metaforiek vraagt om doordenking. Op zich is het beeld duidelijk. Maar wat is de referentie? Jezus stelt dat in hem een nieuwe tijd is aangebroken: Hij is een nieuwe mantel en nieuwe wijn. In het beeld ligt een scherp contrast met een oude mantel en oude wijnzakken. Het nieuwe van Jezus is niet bedoeld om het oude op te lappen. Een combinatie of compromis is rond Jezus' boodschap niet mogelijk. Hiermee maakt Jezus de afstand groter. Het betekent dat mensen een keuze moeten maken. Het oude en het nieuwe zijn niet te combineren. Dan komen beide niet tot hun recht. Wie dat toch probeert, maakt het oude kapot en verliest het nieuwe.

Nieuwe wijn gist nog na. Daarom moet het in nieuwe zaken bewaard worden. Vers leer is nog flexibel genoeg om de extra druk op te vangen. De leren zakken (meest van geitenvellen gemaakt) dragen ook bij aan de geur en smaak van de wijn. Oude wijnzakken kunnen de extra druk niet aan en scheuren, waardoor wijn en zakken verloren gaan. Dit zit ook in het beeld van de mantel: een nieuwe lap zal nog krimpen en trekt daarmee de oude mantel kapot. En de nieuwe mantel was ook al niet meer heel: je staat met lege handen. Het is een bizar voorbeeld: wie maakt een nieuwe mantel kapot om een oude te repareren?

Met deze vergelijkingen zet Jezus het nieuwe van zijn boodschap op scherp. Overigens zonder het oude te diskwalificeren. Dat hij 'niet gekomen is om rechtvaardigen te roepen', betekent niet dat hij geen boodschap aan rechtvaardigen heeft. Maar wel is duidelijk dat een combinatie of compromis niet mogelijk is.

Er zijn twee tekstkritische puntjes bij het laatste vers. Zie HSV: *Niemand die oude wijn drinkt wil 'meteen' nieuwe, want hij zegt: De oude is 'beter'*. Hiermee klinkt de uitspraak enigszins genuanceerder. Toch lijkt de laatste opmerking over de kwaliteit van de oude wijn het hele beeld op de kop te zetten. Het ging toch om de nieuwe wijn? Waarom zegt Jezus dan toch iets waarderends over de oude wijn? Het kan het niet de bedoeling zijn om de nieuwe wijn te diskwalificeren. Binnen het geheel van het onderwijs past dat niet. Toch zit in de uitspraak waarheid: wijn wordt over het algemeen beter (en duurder) als die lang ligt. Wijnkenners preferen oude boven nieuwe wijn. Hiervoor toont Jezus begrip. Omdat de farizeeën zeer tevreden zijn met de oude wijn, ergeren zich aan de 'nieuwe wijnzakken': het afwijkende gedrag van Jezus' leerlingen. Jezus maakt met het beeld duidelijk, dat deze kritiek niet zonder risico is. Ze sluiten de ogen voor de optie dat de Messias zelf in hun midden is. Je uit geen kritiek op nieuwe wijnzakken, als je weet dat er nieuwe wijn in zit. De irritatie ontstaat in de miskennis van Jezus als de nieuwe wijn van God. De eerbied voor de oude wijn (Mozes) staat hen in de weg om de beste wijn te proeven die er ooit geschonken is. Wie Jezus erkent als de nieuwe Heer, heeft geen moeite met nieuwe wijnzakken.

Aanwijzingen voor de prediking

Oud en nieuw: we zitten nog in de eerste maand van het nieuwe jaar. Daarin klinkt ‘nieuw’ nog fris en zijn goede voornemens nog niet allemaal uitgedoofd. Maar wat is nieuw voor mensen die Jezus hun hele leven al kennen? Het is zaak om Jezus voor te stellen als iemand die blijft verrassen en niet opgesloten kan worden in theorieën of tradities.

De tekst wordt nogal eens te gemakkelijk doorgetrokken naar ons kerkzijn. Dan worden vernieuwingen ondersteund en ruimte geclaimd voor experimenten met een beroep op de uitspraak dat nieuwe wijn om nieuwe wijnzakken vraagt. Op zich is het een terechte observatie dat tradities de neiging hebben vast te roesten en ruimte verkleinen. Kritische alertheid hierop is zinvol. Tegelijk wordt met dit bijbelgedeelte ook de waarde van tradities te gemakkelijk weggedrukt. Het wordt nogal eens misbruikt om behoudende christenen en traditionele kerkdiensten onder druk te zetten: oude vormen voldoen niet meer en moeten opgeruimd worden. Het vraagt om pastorale wijsheid om te voorkomen dat de conservatieven en de progressieven in een preek tegenover elkaar komen te staan, maar dat iedereen zich aangesproken weet.

Een betere en meer verantwoorde richting voor een preek is de heilshistorische en vervolgens de heilsordelijke weg. Daarmee wordt het persoonlijker en voorkomt het de onvruchtbare tegenstelling. Begin bij het nieuwe dat Jezus brengt in zijn tijd. Hij bracht het Koninkrijk van God en had daarin een nieuwe boodschap en een nieuwe cultuur. Zonder de geloofspraktijk van de schriftgeleerden en farizeeën te veroordelen, maakt Jezus wel duidelijk dat er keuze moet worden gemaakt. Combinatie of compromis zijn uitgesloten als het gaat over de vraag of je gehoor geeft aan Jezus of niet.

De volgende uitwerking ligt dan in het persoonlijke. De boodschap van Jezus vraagt om een beslissing, waarbij je ook afstand moet doen van je eigen gewoonten en voorkeuren. Oftewel: in hoeverre vorm jij een nieuwe wijnzak, een plek waar het evangelie van Jezus Christus ingegoten kan worden? Nieuwe wijn moet in nieuwe zakken gedaan worden. Aan de hoorders de vraag of ze zo'n nieuwe wijnzak willen zijn: nieuwe mensen die zich openstellen voor de Heer. Mensen die zich aan hem overgeven en hem compleet willen volgen. Ook waar Hij niet past binnen onze conventies en tradities. Ook waar het schuurt met onze eigen verlangens, de gewoonten van de groep en de visies van de wereld. Iedere christen loopt het risico om een oude wijnzak te worden. Niet alleen door vast te houden aan tradities, maar ook door je alleen te laten leiden door jezelf of je te laten vullen door de drank van de wereld.

NB: Let erop dat het spreken over ‘nieuwe zak’ of ‘oude zak’ in onze taal heel vervelende associaties oproept. Het is een kunst om dat te vermijden! Het helpt om consequent van ‘wijnzak’ te spreken.

De metaforen van Jezus kennen ook hedendaagse toepassingen. Voor het herstellen van woningen (aardbevingsschade?) worden liefst oude, bijpassende bakstenen gezocht, die niet meer verkleuren. Met nieuwe bakstenen lijkt het uiteindelijk nergens op. Meer technisch: een nieuwe game moet je niet installeren op een aftandse laptop. Je laptop loopt vast en de game werkt niet (zoek een concreet

voorbeeld!). Of: een hypermoderne motor moet je niet in een Oldtimer plaatsen. De motor komt niet tot zijn recht en de Oldtimer gaat eraan kapot.

Ideeën voor kinderen en tieners

Foto's van de zakken waarin wijn bewaard wordt in de mediterrane landen zijn erg beeldend. Meestal gaat het om bijna complete geitenhuiden, die binnenstebuiten worden opgehangen. De verschillende delen van het lijf van de geit zijn goed herkenbaar. De beelden die Jezus gebruikt, laten zich goed vertellen, zowel van de mantel als van de wijn. Met als toepassing, dat je Jezus niet kunt combineren met andere overtuigingen en tradities.

Oude wijn is vaak veel beter en duurder. De beste Bordeaux van alle tijden stamt uit 1947 en doet meer dan 300.000 dollar per fles. Jezus zegt dat oude wijn goed is. Waarom vindt hij nieuwe wijn dan toch beter? Omdat deze wijn echt anders is! Hij vergelijkt zichzelf met deze nieuwe wijn.

Liturgische aanwijzingen

Een lezing uit Romeinen 8:1-11 past goed: over het nieuwe leven door de Heilige Geest.

Uit de Psalmen: 40 (de bereidheid om te horen); 92 (Gods goedheid bewaart voor vastroesten).

Geraadpleegde literatuur

- J. van Bruggen, *Commentaar op het Nieuwe Testament*, Kampen z.j.